

BRÜNNI MAGYAR Futár

14. évfolyam
2008/1

Képes krónika

Tartalom / Obsah

GONDOLATOK	
Tizenöt évesek vagyunk.....	4
SZERVEZETI ÉLET	
2008 1. félévének eseménynaptára	4
Tisztújítás a CsMMSz brünni szervezetében.....	5
Könyvajánló	5
Lábnymavatás a karsztvidéken	6
Gyermeknap panoráma.....	8
ÉVFORDULÓK	
Mátyás. Az igazságos?	8
TÖRTÉNELMI ARCKÉPCSARNOK	
Magyarok és csehek a 20. században	10
Hugo Vavrečka, Csehszlovákia első budapesti nagykövete	12
BRÜNNI SÉTÁK	
A Špilberk.....	16
KÖZÖTTÜNK ÉLNEK	
A hit összeköt – beszélgetés Kovács Lajos huszita lelkésszel	18
CSEH ÖSSZEFOGLALÓ.....	19
<hr/>	
ÚVODEM	
Svaz Maďarů-Brno slaví 15 let	4
ZE ŽIVOTA SVAZU	
Kronika 1. pololetí 2008.....	4
Nové vedení Svazu Maďarů-Brno.....	5
Knižní novinky.....	5
Umístění symbolické šlěpěje sv. Martina v Blansku	6
Den dětí.....	8
VÝROČÍ	
Matyáš Korvín a rok renesance v Maďarsku.....	8
OSOBNOSTI NAŠICH DĚJIN	
Maďari a Češi ve 20. století	10
Hugo Vavrečka – první československý velvyslanec v Budapešti....	14
PROCHÁZKY PO BRNĚ	
Hrad Špilberk.....	16
ROZHOVOR	
Víra nás spojuje – rozhovor s Lajosem Kováčsem	18
ČESKÉ RESUMÉ.....	19

Kiadja:

Cseh- és Morvaország Magyarok Szövetsége – Brünn

Szerkesztők:

Ambrus Tünde
Detáry Attila

Grafikai szerkesztő:

Füzék Péter

A szerkesztőség címe:

Svaz Maďarů – Brno,
Gorkého 12, 602 00 Brno
telefon/fax: +420 541 241 062
e-mail: info@mkic.cz

Regisztrációs szám:

MK ČR E 11196

A folyóirat megjelenését

Brünn Város Polgármesteri

Hivatala támogatja

Vydavatel:

Svaz Maďarů žijících v českých zemích – Brno

Redaktoři:

Tünde Ambrus
Attila Detáry

Grafická úprava:

Peter Füzék

Adresa:

Svaz Maďarů – Brno,
Gorkého 12, 602 00 Brno
telefon/fax: +420 541 241 062
e-mail: info@mkic.cz

Registrace:

MK ČR E 11196

Vychází za finanční podpory

Magistrátu města Brna

Eseménynaptár 2008/1

Január 24., MKIC, Brünn

• A szegény ember gazdagsága

Igaz mese a vagyonról és a boldogságról a budapesti Batyu Színház előadásában.

Január 26-27., Tesla sportuszoda, Brünn

• „Brněnský tučňáček 2008”

Kisiskolások nemzetközi úszóversenye magyarországi, csehországi és szlovákiai résztvevőkkel. Rendező: Kometa SE – Brünn, társrendező: CsMMSZ brünni szervezete

Február 8., Academia könyvesbolt, Brünn

• Miroslav Jeřábek könyvének bemutatója

„Za silnou střední Evropu - středoevropské hnutí mezi Budapeští, Vídní a Brnem v letech 1925-1939” (Az erős Közép-Európáért - közép-európai mozgalom Budapesten, Bécsben és Brünnben az 1925-1939-es években)

Február 23., Autoklub ČR, Prága

• 17. Prágai Magyar Bál

Február 28., MKIC, Brünn

• Borkóstoló

Minőségi magyar borok bemutatója és kóstolója.

Március 7., MKIC, Brünn

• Évzáró és tisztújító taggyűlés

Március 16., Špilberk, Brünn

• Ünnepi megemlékezés és koszorúzás a magyar jakobinusok emléktáblájánál

az 1848/49-es magyar forradalom és szabadságharc kitörésének 160. évfordulója alkalmából.

Társrendező: KAFEDIK

Tizenöt évesek vagyunk

A minap belelapoztam a Cseh- és Morvaországi Magyarok Szövetsége tíz éves fennállása alkalmából kiadott Visszapillantó c. dokumentumgyűjteménybe. Itt megakadt a szemem az Új Szó 1990. február 27-én, Fónod Marianna (akihez személyes kapcsolat is fűz, ugyanis a pozsonyi Duna utcai gimnáziumban négy éven keresztül osztályunk elnöke volt) tollából közölt tudósításán, aki arról írt, hogy „szombaton Prágában megtartotta alakuló közgyűlését a Cseh- és Morvaországi Magyarok Szövetsége”. A cikk tudósít a frissen megalakult „magyar nemzeti önkéntes társadalmi szervezet” célkitűzéseiről, programnyilatkozatáról és a megválasztott elnök, Csémy Tamás személyéről. A szervezet tiszteletbeli elnökül a kilenc tagú vezetőség Rákos Péter professzort választotta. A cikk a továbbiakban arról is tájékoztat, hogy a közgyűlés jóváhagyta a „viszonylag magas - évi 100 korona - tagsági díjat”(!).

De miért is lapozgatók a múltban, miért is elevenítem fel az emlékeket? Az ok egyszerű: a CsMMSZ brünni szervezete idén ősszel betölti 15. életévét. Igaz, hogy ez még „csak” kamaszkor, ám ha belegondolunk abba, hogy a kilencvenes évek elején gombamódra szaporodó szervezetek, mozgalmak, pártok közül mennyi maradt fenn, bizony ennek a kamaszkornak az elérését is sikerként lehet elkönyvelni. Ez a siker köszönhető a szervezet alapító tagjainak, a később csatlakozott tagoknak (melyek száma manapság száz körül mozog), a szervezet vezetőségének, valamint elődeim, Vojtek Zoltán és Detáry Attila elnökök munkában való kitartásának és tenniakarásának.

Remélem, minél többen és őszinte örömmel veszünk részt a további közös célok megvalósításában és a 2008-as Magyar Kulturális Napok keretében tervezett ünneplésben is. Bár anyagi lehetőségünk nem feneketlenek, bízva támogatóink segítségével igyekszünk megtartani tevékenységünk eddigi színvonalát. Ehhez azonban nem elég a vezetőségi tagok szűk körének szorgoskodása, szükség van a tagság aktív részvétele és „keze munkája” is. Tehát, kedves Tagtársaim, munkára és ünneplésre fel! Köszönöm.

Lelovics Pál, elnök

Tisztújítás a CsMMSz brünni szervezetében

Szervezetünk 2007-es évet értékelő évzáró taggyűlésére 2008. március 7-én került sor. A gyűlésen megjelent tagok meghallgatták és jóváhagyták az elmúlt év tevékenységéről és gazdálkodásáról szóló beszámolókat, valamint elfogadták a 2008-ra szóló programjavaslatot.

Mivel idén tavasszal lejárt a szervezet választott tisztségviselőinek három évre szóló megbízatása, az évzáró egyben tisztújító taggyűlés is volt.

A jelenlévő tagok a CsMMSz alapszabályával összhangban megválasztották a brünni szervezet új tisztségviselőit.

A választás eredménye:

Elnök: Lelovics Pál

Vezetőségi tagok: Ambrus Tünde, Detáry Attila, Fazekas Mónika, Kolář Edit (alelnök), Olgay Jenő, Szabó Dezső

Ellenőrző bizottság: Podborský Vidor (elnök), Dittel Beáta, Matoušková Katalin

AT

Könyvajánló

A Dokořán Kiadó gondozásában az idei év elején jelent meg Miroslav Jeřábek történész „Az erős

Közép-Európáért – közép-európai mozgalom Budapesten, Bécsben és Brünnben az 1925-1939-es években” című könyve, amelynek kiadásához szervezetünk is segítséget nyújtott. A szerző betekintést nyújt a hivatalos és nem hivatalos közép-európai diplomácia

Március 27., MKIC, Brünn

• Történelmi előadás: A Nádor-huszárok szökése Prágából 1848-ban

Előadó: Csikány Tamás hadtörténész (Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Budapest)

Április 3., MKIC, Brünn

• Táncház

Tánctanítás a Kóris néptáncgyűttes tagjainak közreműködésével.

Április 12., Komunitní centrum Vaňkovka, Brünn

• Vörösmarty Mihály: Csongor és Tünde

Vörösmarty romantikus mesedramája a budapesti Wataridori Színikör előadásában a Költészet Napja tiszteletére.

Április 19., Blansko

• A Szent Márton Kulturális Útvonal továbbépítésének lehetőségei

(munkakonferencia és fórum)

• Szent Márton jelképes lábnyomának elhelyezése a Szent Márton plébániatemplomban

Társrendezők: Megyei Művelődési és Ifjúsági Központ (Szombathely) és Blansko város önkormányzata

Április 22., Stará pekárna, Brünn

• Az Oláh Szabolcs Quartet koncertje

A koncertre a JazzFest Brno 2008 fesztivál részeként került sor.

Társrendező: Agentura Art

Április 26., Prágai Magyar Kulturális Központ

• Összhang – irodalomkedvelők és zenebarátok találkozója

Szórakoztató műsor a csehországi magyarok számára a CsMMSz prágai szervezete rendezésében.

Április 26., KD Rubín, Brünn

• **„Folklór bez hranic - Folklór határok nélkül”**

A Kodály Zoltán Folklórcsoport (Salgótarján, Magyarország), a DJO folklórcsoport (Stuttgart, Németország) és a Brněnský valášek folklórcsoport fellépése.

Rendező: Brněnský valášek, társrendező: CsMMSz brünni szervezete

Április 27., MKIC, Brünn

• **Tavaszi gyermekfoglalkozás**

Kézműves foglalkozás, játékok, versek és dalok tanulása kicsiknek és nagyoknak.

Április 29., Křišťalový sál, Brünn

• **Mészáros Antal és Daniel koncertje**

Május 22., MKIC, Brünn

• **Az erős Közép-Európáért – közép-európai mozgalom Budapesten, Bécsben és Brünnben az 1925-1939-es években**

Miroslav Jeřábek történész előadása és azonos című könyvének bemutatója.

Május 24., Teplice

• **A teplicei fűrdőszezon ünnepélyes megnyitása**

A rendezvény programszervezésében részt vett a CsMMSz teplicei szervezete.

Május 31., ZŠ Arménská, Brünn

• **Nemzetközi ifjúsági úszóverseny magyar résztvevőkkel**

Rendező: Kometa SE, társrendező: CsMMSz brünni szervezete

világába. Könyve középpontjában a magyar közgazdász Hantos Elemér közép-európai mozgalmának csehszlovákiai vonatkozásai állnak. Olvasmányos formában tárja az olvasó elé a 20. századi közép-európai történelem egy érdekes fejezetét.

A könyv hivatalos bemutatójára 2008. február 8-án került sor Brünnben. Május 22-én Miroslav Jeřábek a Magyar Kulturális és Információs Központ vendége volt, ahol a brünni magyaroknak részletes beszámolót tartott a könyv keletkezésének történetéről.

(bmf)

Lábnymavetés a karsztvidéken

Szent Márton jelképes lábnymát avatták fel 2008. április 19-én Blanskóban, amivel lényegében kiépült a Szent Márton Kulturális Útvonal északi szakasza.

Hagyomány, hogy ha az útvonal új országot érint, akkor ott elhelyezik Márton jelképes lábnymát. Tavaly Pozsonyban történt meg ez, idén áprilisban pedig a Brünntől mindössze 30 kilométerre fekvő kisvárosban, Blanskóban, amely örömmel fogadta a magyar delegációt. Az egykori vasipari város mára turisztikai célponttá vált, a vidék cseppkőbarlangjai, sétaújtjai nagy vonz-

erőt jelentenek. Ivo Polák alpolgármester is ezt hangsúlyozta azon a konferencián, amely megelőzte a lábnymelhelyezést, s amely a Cseh- és Morvaországi Magyarok Szövetsége brünni szervezete, annak is első számú vezetője, Detáry Attila hathatós támogatásával valósulhatott meg. A konferenciáról sajnálatos módon hiányzott a tours-i küldött, így a szombathelyi Feiszt Györgyre hárult a feladat, hogy az uniós Szent Márton Kulturális Központ munkáját ismertesse. A tanácsnok elmondta, hogy tizenöt éves kapcsolatról van szó, amely e témában összefogja nyugatot és keletet.

A blanskói konferencián felszólalt Orbán Róbert, aki az útvonal turisztikai jelentőségét méltatta. A Szent Jakab útvonal a legsikeresebb Európában, eddig 5-10 ezren járták végig. A Szent Márton is egyre ismertebb. Hogy még inkább az legyen, ehhez kérjük a blanskóiak és a környék azon falvainak segítségét, ahol Szent Mártonról elnevezett templom található - mondta.

Az előadások és az azt követő véleménycsere után a küldöttek átvonultak a város templomába, ahol Václav Slouk brünni kanonok, székes főkáptalan köszöntötte a magyarokat és a szép számban összegyűlt hívőket. Az ünnepi szentmise végén felavatták Szent Márton lábnymát, valamint a templom előtt elhelyezett információs táblát.

Kozma Gábor írása nyomán
(www.vasnepe.hu)

Május 31., Dům pánů z Kunštátu, Brünn

• **Vissza a gyökerekhez – Návraty ke kořenům**

A Dél-morvaországi kerületben élő nemzeti kisebbségek találkozója. Szervezetünket a Kóris táncsoport képviselte.

Június 7., Lelekovice – Babi lom

• **Gyermeknap túra**

Hagyományos gyermeknap kirándulás ügyességi játékokkal és meglepetésekkel.

Június 12., MKIC, Brünn

• **Táncház**

Tánctanítás a Kóris néptáncgyűttes tagjainak közreműködésével.

Június 14., Mírov

• **Ünnepi megemlékezés gróf Esterházy János tiszteletére**

Szentmise a mírovi börtönkápolnában és koszorúzás Esterházy János jelképes sírjánál a rabtemetőben. Szervező: CsMMSz ostravai szervezete

Június 14., Régi városbáza udvara, Brünn

• **A Kóris táncsoport fellépése a „Babylonfest 2008” fesztiválon**

Június 17., MKIC, Brünn

• **Történelmi előadás: A római birodalom határán – Közép-Európa az i. sz. 2. században**

Előadó: Komoróczy Balázs (Cseh Tudományos Akadémia)

Június 20-22., Hédervár

• **Szigetközi hétvége**

A kisgyermekes családok hagyományos magyarországi kirándulása.

Gyermeknap panoráma

Az idei gyermeknapot egy kiadós túrával kötöttük össze: 2008. június 7-én a Lelekovice felett magasló Babí lomot céloztuk meg, melynek kilátójáról szép idő esetén belátni a messze környéket.

Kolář Edit és Tóth Nándor rögtön a túra elején szárnyaik alá vették a gyerekeket, s mivel szinte negyedóránként valamilyen ügyességi verseny várta őket,

észe sem vették, hogy feljutottak a „Lelkovadlo” pihenőhelyig. A hagyomány szerint aki beáll a „Lelkovadlo” alá, ami valójában egy három lábbon álló ácsolt tető, s felnéz, abból kiszállnak a rossz lelkek. Így csupa jó gyerekkel (és felnőtellel) folytathattuk tovább utunkat, immár a sziklás hegygerincen. A vadregényes indiánfilmeket idéző terep a kilátónál ér véget, ahonnan madártávlatból vehettük szemügyre Brünnt, Kuřimot, Vranovot és a többi környéki települést. A kilátó különlegessége, hogy egy helyi önkéntes különféle varázslatokkal szórakoztatja az odalátogatókat, s mi sem maradhattunk le az előadásáról. A hegyről legördülve, akinek még ideje engedte, eljött a közös ebédre, ahol alkalom nyílt egy kis beszélgetésre.

Kilátóval immár nemcsak Lelekovice dicsekedhet, hanem idén júniustól Soběšice is. Brünn északi határán, az Ostrá horka magaslaton egy teljesen új kilátó várja a turistákat fantasztikus brünni panorámával. Ez lenne a következő közös túránk célpontja?

Dittel Beáta

Mátyás. Az igazságos?

Az idei év Magyarországon a reneszánsz éve. A múzeumok országszerte ehhez a témakörhöz kapcsolódó kiállításokkal és rendezvényekkel várják a látogatókat. A bőséges kínálatról a Reneszánsz Év hivatalos honlapján lehet tájékozódni (www.reneszanszev.hu). Az alábbiakban ahhoz a nyár eleji kiállításához fűzők néhány gondolatot, amelyet a Budapesti Történeti Múzeumban láttam, és ami mind művészettörténet szakos hallgatóként, mind egyszerű szemlélőként több újdonsággal szolgált a számomra.

Minden nemzet történelmében vannak legendás uralkodók. Többnyire erőskezű de igazságos, okos és műpártoló királyokról van szó, akiknek a hagyománya egészen Salamon királyig vezethető vissza. Később, rossz időkben, idegen vagy elnyomó uralkodók alatt ezeket az uralkodókat idealizálja az utókor, és uralkodásukat mint népe hajdani fénykorát emlegeti. Bizonyára emlé-

keznek a tavaly megtartott „A legnagyobb cseh” verseny eredményére, miszerint a csehek IV. Károlyt tartják legnagyobb uralkodójuknak. A magyar közvélemény ezt a kérdést már rég tisztázta: a mi IV. Károlyunk Mátyás király. Ki másról ismertünk annyi mondát, anekdotát, és kit örökít meg annyi műalkotás? Ki járult hozzá magyar földön olyan nagy mértékben a reneszánsz és a humanizmus elterjedéséhez, mint ő? A magyar reneszánsz – legalábbis a köztudatban – Mátyás nélkül elképzelhetetlen. 2008 reneszánsz évvé választása természetesen összefügg Mátyás királlyal: az idén ünnepeljük trónra lépésének 550. évfordulóját.

„Hunyadi Mátyás, a király, a hagyomány és megújulás a királyi udvarban 1458-1490 között” – a tárlat címéből is kitűnik, mi volt a fő rendezőelve a rendkívül gazdag és változatos kiállítási anyagnak. A festmények, ötvöstárgyak, miszeruhák, pecsétek, kódexek, faragvá-

nyok és fegyverek jó részét – amelyek a külföldön is legnagyobb hírnevet szerzett királyunkhoz és udvarához kapcsolódnak – a rendezők Európa neves múzeumaiból kölcsönözték. Sokat közülük első ízben csodálhattak meg a magyarországi látogatók. Nem hiányoztak olyan neves gyűjtemények, mint a firenzei Uffizi, a római Vatikáni Könyvtár vagy a bécsi Kunsthistorisches Museum kincsei. Számunkra külön jelentőséggel bír, hogy több cseh galéria és múzeum is kölcsönözött egy-egy műalkotást a kiállításra, például az Állami Levéltár olmtüzi részlege és a brünni Morva Galéria. Az utóbbiban őrzik a kiállításon bemutatott, gyönggyel díszített, aranyszálas miszeruhát.

A kiállítás kurátorai – Farbak Péter és Végh András – felhasználva a történetírás, a régészet és a művészet-történet új eredményeit, megpróbálták az anyagot és azon keresztül Mátyást királyt több összefüggésben bemutatni. Érzékelhető volt, milyen sokat fejlődött a reneszánsz-kutatás a legutolsó nagyszabású Mátyás-kiállítás óta, amit 1983-ban tartottak, és ami a látogatók számát tekintve minden idők legsikeresebb magyarországi időszak kiállítása volt. Nem tartható többé az a nézet, hogy Mátyás előtt nem érkeztek hírek az új stílusról a magyar udvarba, s az sem, hogy kizárólag reneszánsz vonásai voltak annak az udvarnak, ami Budán és Visegrádon a 15. század végén virágzott. Valószínűnek tűnik az is,

hogy a király a műpártolással nem csak a kultúra terjesztésére, hanem Magyarország gazdasági fellendítésére is törekedett. Ezeket egyben arra használhatta, hogy igazolja uralkodásának jogosságát. A kiállítás nyíltan vállalt célja volt az új ismeretek és elméletek bemutatása a nagyközönségnek. Valószínűleg nem csorbítja a szeretett és talán valóban igazságos király hírét, ha figyelembe vesszük személyes érdekeit, kül- és belpolitikai pozícióját, ami bizonyára befolyásolta döntéseit.

A bemutatott emlékműveken keresztül kirajzolódott Mátyás udvartartásának helyszínei és a portrékból megismerhettük annak nagyjait. A szobrok és faragványok, valamint a festett majolika csempék világosan érveltek a későgótika és korareneszánsz akkori egymás mellett élése és keveredése mellett. A kiállítás a világi és egyházi mindennapokba is betekintést nyújtott, mégpedig a felsorakoztatott ötvöstárgyak, pénzek és miszeruhák segítségével. Mint már említettem, Mátyás egész életében igyekezett ellensúlyozni azt a „szépséghibát”, hogy nem ősi uralkodói családból származott, mint a környező országok királyai. A saját eredetét és láttatását első sorban a híres humanista Corvina-kódex gyűjteménye szolgálta. Ezek közül egy – Leon Battista Alberti díszes traktátusa – később Olmützbe került.

A tárlat kellemes hangulatát egyrészt a már vázolt sokszínűsége biztosította – a bemutatott tárgyak között ki-ki megtalálhatta a számára leginkább érdekeset –, másrészt üdítőnek találtam, mert a szervezők nem feledtek meg arról, hogy a modern kiállításon a műtárgyakon kívül milyen fontos a látogató. Az anyagot világosan csoportosították, a kísérőszövegek magyaráztak, de nem untattak, sőt időnként kimondottan szórakoztatóak voltak. Nagyon derültem azon, ahogy egy korabeli utazó tudósított Mátyás udvarának, és általában a 15. századi magyaroknak az étkezési és főzési szokásairól, megjegyezvén, hogy a társalgási témáik komorságát bizonyára a nehéz ételek okozták. A nyomtatott katalóguson kívül a Történeti Múzeum több kapcsolódó programot is szervezett, így például gyermekfoglalkozásokat, zenés-táncos hétfégi rendezvényeket, valamint kvízzjátékot, melyen a vállalkozó szelleműek lemérhették, mennyit jegyeztek meg a látottakból.

Mind a kísérőszövegek, mind a katalógus természetesen angol nyelven is olvasható volt, és külön hang-

súlyt kapott a kiállítás rendezésénél is Mátyás közép-európai kontextusba helyezése. Maguk a bemutatót tárgyak „nemzetközisége” is arról tanúskodik, hogy érdemes szélesíteni látóköriünket. Fontos tudni, hogy Mátyásnak szoros kapcsolatai voltak más országokkal is, gondoljunk csak morvaországi ellenkirállyá koronázására. Ugyanúgy része a cseh történelemnek, mint a magyarnak vagy akár az osztráknak, s ezért is fontos a kutatók és múzeumok összefogása, tekintet nélkül az országhatárookra.

Összegezve: kellemesen meglepett a kiállítás racionális szemlélete. Megmutatta, milyen lehetett az igazi Hunyadi Mátyás, a király. Ambiciózus, magabiztos, tör-

tető, ugyanakkor művelt, tehetséges politikus, hadvezér. Ember volt, s még ha nem is volt mindig olyan igazságos vagy bölcs, amilyennek a mondákból ismerjük, érdemei vitathatalanok. Uralkodása alatt a királyság gazdaságilag fellendült, hatalmilag megszilárdult, a művészetek pedig felvirágoztak. Udvara nyitott volt az akkori Európa felé és méltó vetélytársa volt valamennyi korabeli, fényűző udvarnak. Gótika és reneszánsz, humanisták és skolasztikusok, világi és egyházi méltóságok, országok és kultúrák találkoztak itt, és elsősorban ez a színesség, változatosság, gazdagság tette egyedülállóvá Mátyás király uralkodásának harminckett évét.

Detáry Ida

A magyar és a cseh történelem európai jelentőségű alakjai és kölcsönös kapcsolataik

Folyóiratunk előző két számában Richard Pražák professzor úr segítségével áttekintettük a csehek és magyarok közötti évszázados kapcsolatokat a honfoglalás korától egészen a 19. századig. Mostani számunkban sorozatunk befejező részéhez érkezünk. Köszönjük Pražák professzor közreműködését, s mindannyiunk nevében erőt, egészséget és lankadatlan alkotókedvet kívánunk neki.

III. Magyarok és csehek a 20. században

A 20. század személyiségei közül Tomáš Garrigue Masaryk, Csehszlovákia első köztársasági elnöke emelkedett a világpolitika élvonalába. Masaryk megértéssel viszonyult a magyarokat Trianon után ért megrázkódtatásokhoz, amelyek következményeként az Osztrák-Magyar Monarchia fontos részét alkotó történelmi Magyarországból egy kis európai állam lett, s jelentős számú magyar ajkú lakosság került a határok túloldalára (Csehszlovákia, Románia és Jugoszlávia területére). Trianon eredményeit, mint a győztes hatalmak döntését, Masaryk tiszteletben tartotta, viszont igyekezett kiegyensúlyozott és igazságos kisebbségi politikát folytatni a magyarokkal szemben. Masaryk nézeteiből sokat merített Jáksi Oszkár, aki a kisebbségi kérdés toleráns megoldását követelte a dualizmus-kori, majd az első világháború utáni Magyarországon is. A csehszlovák politika demokratikus elveit nagyra értékelte a korábbi

magyar köztársasági elnök, Károlyi Mihály, aki 1919 nyara és 1920 ősze között tartózkodott Csehszlovákiában. Csehszlovákia és a Kis Antant politikusai is egyetértettek Horthy Miklóssal, amikor 1921 márciusában megakadályozta az exkirály, Habsburg Károly hatalom visszavételére tett kísérletét. Horthy személyiségét cseh körökben gyakran és fölöslegesen ítélik meg negatívan. Jobboldali autokrata volt, nem vallott viszont fasiszta eszméket, amint arról a második világháborúból való – sikertelen – kiugrási kísérlete is tanúskodik.

Ellentmondásos azonban Eduard Benešnek, a München előtti Csehszlovák Köztársaság másik építőjének a személyisége. Vitathatalan érdemei vannak az önálló csehszlovák állam létrejöttében és fejlődésében, a magyar kérdéssel szemben tanúsított álláspontja viszont kirtika tárgyát képezi. A második világháború után, 1945

májusában kiadott ún. Beneš-dekrétumok általában véve német- és magyarellenesei voltak. Ezek rendelkezéseit részben enyhítették az ugyanazon év augusztusában kiadott dekrétumok, amelyek értelmében kivételt kaptak azok a személyek, akik Csehszlovákiához hűek maradtak vagy a náci terror áldozatai lettek. 1946 elejére kialakult a csehszlovák oldal elképzelése a Csehszlovákia és Magyarország közötti lakosságseréről, amelyet a két ország által 1946. február 27-én aláírt szerződés erősített meg. A lakosságserére 1947 áprilisa és 1948 decembere között került sor, és 71 787 magyarországi cseh és szlovákot, valamint 89 660 csehszlovákiai magyart érintett. 1946. november 18-án megkezdődött egy másik, sajnos szintén negatív folyamat, a szlovákiai magyarok kitelepítése a csehországi határvidékekre, amely elsősorban a magyar földműveseket sújtotta. Ezzel a beavatkozással részben sikerült ugyan csökkenteni a németek kitelepítése következtében beálló munkaerőhiányt a cseh országrészben, viszont jelentős mértékben gyengült a szlovákiai magyarok helyzete.

A két világháború közötti Csehszlovákia és a Horthy-féle Magyarország viszonya rendkívül feszült és bonyolult volt, ami elsősorban az első világháború után egyre kielégedő magyar revizionizmus számlájára írható. 1920 novemberében ráadásul Magyarországon megalakult a „Csehek által elnyomott nemzetek ligája”, amely németeket, szlovákokat, magyarokat és morvákat volt hivatott tömöríteni. A helyzet 1921 augusztusában enyhült meg, amikor Ráday Gedeon magyar belügyminiszter rendelettel szüntette meg az összes magyarországi irredevita szervezetet. Ezután, az 1921-1922-es években került sor a két ország közötti diplomáciai kapcsolatok kiépítésére, a gazdasági kapcsolatok viszont csak a vámkonfliktus rendezése után, 1934-1935-ben lendültek fel.

Mindezek ellenére a két állam között továbbra is gazdasági kulturális kapcsolatrendszer állt fenn. A budapesti csehszlovák nagykövetség titkára, Anton Straka 1936-ban cseh és szlovák költők antológiáját jelentette meg magyar nyelven (Cseh és szlovák költők antológiája, Práger Kiadó, Pozsony 1936). A versek fordítói között olyan jelentős korabeli magyar költőket találunk, mint József Attila, Szabó Lőrinc, Illyés Gyula és mások, akik Otakar Březina, Josef Hora, František Halas, Vítězslav Nezval, Jan Zahradníček és további költők műveit ültették át magyar nyelvre. Megjelent magyarul Karel Čapek és Vladislav Vančura néhány regénye, Jaroslav Hašek Švejkjét pedig az 1930-1932-es években Párizsban is ki-

adták magyar nyelven. A két világháború közötti magyar írók közül pl. Kosztolányi Dezső, Mórincz Zsigmond, Márai Sándor művei jelentek meg cseh nyelven. 1936-ban Karel Čapek részt vett a Népszövetség állandó irodalmi bizottságának budapesti tanácskozásán, ahol közelebbi kapcsolatba került a magyar irodalommal, s felismerte annak európai jelentőségét.

Ha a két kultúra egymás iránt való érdeklődését szeretnénk értékelni, szembetűnik, hogy Csehországban nagy volt a visszhangja a világhírű modern magyar zenének (Bartók, Kodály), az avantgárd képzőművészetnek (Kassák, Moholy-Nagy), valamint a magyar irodalom modern irányzatainak (Ady Endre költészete, Mórincz és Kosztolányi munkássága). A cseh irodalom magyarországi visszhangja viszont sokkal kisebb volt. A cseh irodalmi művek magyar nyelven elsősorban Pratet Jenő pozsonyi kiadójánál jelentek meg. A cseh irodalom magyarországi pártolói közé tartozott Németh László író, Gál István publicista és Sárkány Oszkár irodalomtörténész.

A kommunista hatalomátvétel nyugodtabb viszonyokat eredményezett Csehszlovákia és Magyarország kapcsolataiban. A két ország közötti kapcsolat eleinte hivatalos jellegű volt, később azonban lehetővé vált a turisztikai kapcsolatok kiépítése is. A kommunista diktatúrával szembeszálló 1956-os magyar forradalmat a szovjet hadsereg elfojtotta. A forradalmi kormány elnökét, Nagy Imrét két év elteltével kivégezték, ahogyan a forradalom több vezetőjét és résztvevőjét is. A forradalom leverése után Magyarországról tömegesen emigráltak a nyugati államokba. Amikor megenyhült az 1956-ot követő feszült légkör, a kultúra és gazdaság területén is változások álltak be. Annak ellenére, hogy Magyarország hivatalosan a Varsói Szerződés hadseregének oldalán részt vett az 1968-as prágai események elfojtásában, a lakosság rokonszenvenvel viseltetett a „prágai tavasz” iránt.

A hetvenes és nyolcvanas években Magyarországon a gazdasági reformok következtében jóval kedvezőbb körülmények jöttek létre, mint Csehszlovákiában. Csehszlovákiából nem csak vásárolni, de kulturális eseményekre is jártak Magyarországra, pl. Miloš Forman filmjeinek vetítésére, Salvador Dalí kiállítására. A kulturális kapcsolatok az irodalom területén is fennálltak. Több kortárs és korábbi magyar író és költő – pl. Németh László, Illyés Gyula, Szabó Magda, Petőfi Sándor, Arany János, Vörösmarty Mihály – művének készült el ebben az időszakban a cseh fordítása. A cseh irodalom képvi-

selői közül Alios Jirásek, Vladislav Vančura, Josef Škvorecký, Bohumil Hrabal művei jelentek meg Magyarországon. Figyelemreméltó volt a cseh hungarisztika prágai és brünni, valamint a bohémisztika budapesti fejlődése.

Az 1989-es bársonyos forradalmat követően 1991-ben Csehszlovákia, Magyarország és Lengyelország lerakta az alapjait az ún. visegrádi országok együttműködésének. Csehország önállósodása (1993. január 1.) után megkezdődött a két ország között a sokoldalú politikai, gazdasági és kulturális kapcsolatok kiépítése és fejlesztése. 1996 tavaszától Csehország és Magyarország tagállamai az OECD-nek, 1999. március 12-én mindkét országot fölvtették a NATO tagjai sorába, 2004. május 1-től pedig az Európai Unió tagállamai.

Az 1989-et követő változások lehetővé tették az iskolaügy további fejlődését is, az állami oktatási intézmények mellett megjelentek a magán- és egyházi iskolák. Miskolcon új egyetem jött létre, megnyitotta kapuit a Pázmány Péter Katolikus Egyetem és a Károli Gáspár Református Egyetem, valamint a liberális Közép-európai Egyetem. Több kulturális rendezvény is elősegítette a cseh és magyar kultúra egymáshoz való közeledését (koncertek, kiállítások, színházi előadások), de gazdag az irodalom területén folytatódó fordítói tevékenység is.

Hrabal, Kundera, Škvorecký és más szerzők művei jelentek meg magyar nyelven, míg a magyar irodalom képviselői közül többek között Konrád, Esterházy, Nádas, Kertész, Márai írásait fordították le cseh nyelvre. A Magyar és a Cseh Tudományos Akadémia által aláírt szerződés megerősítette a két ország közötti tudományos együttműködést, amelynek szép példája volt a František Palacký születésének 200. évfordulója tiszteletére rendezett budapesti konferencia 1998-ban.

A kölcsönös kapcsolatok fejlesztésében fontos szerepet játszik a csehországi Amicus társaság és folyóirata (jelenleg évkönyv), valamint a magyarországi Bohemia társaság. Hasonlóképpen jelentős a Cseh- és Morvaországi Magyarok Szövetsége tevékenysége Prágában, Brninnben, Ostravában, Pilsenben, Litoměřiceben és Teplicében, és a védőszármayai alatt rendszeresen megjelenő folyóiratok, a Prágai Tükör és a Brünni Magyar Futár.

A két népet napjainkban már nem köti össze közös államhatár, de együtt élünk mindannyiunk Európájában, s akarva-akaratlanul is fölvetődik bennünk a „tiszteletbeli szomszédság” gondolata.

Richard Pražák
Ambrus Tünde fordítása

Hugo Vavrečka, Csehszlovákia első budapesti nagykövete

Hugo Vavrečka sorsa hűen tükrözi, milyen keveset is tudunk az újkortkori cseh és közép-európai történelemből. Annak ellenére, hogy ez a mérnök, újságíró és író, tengerésztiszt, diplomata, közgazdász és műgyűjtő korának egyik legtehetségesebb alakja volt, röviddel a második világháború után nem kerülhetett el a politikai üldöztetéseket és munkájának semmibe vételét. A történészek ezért csak a kilencvenes évek elejétől kezdték felfedezni a közép-európai politika, valamint a kulturális és gazdasági élet érdekes, mindeddig ismeretlen kapcsolatait, egyszóval a világot, amelyben Václav Havel egykori köztársasági elnök nagyapja, Hugo Vavrečka otthonosan mozgott.

Vavrečka azon kevesek közé tartozott, akik több, teljesen különböző területen is kiemelkedőt alkottak. 1880. február 22-én született a sziléziai Ostravában,

hivatalnok családjában. Az ostravai reálgimnáziumban érettségizett, majd a brünni cseh műegyetemre ment, ahol villamosmérnöki és gépipari tanulmányokat folytatott. Tehetségét több szakmai cikkel és szabadalommal is bizonyította. Már egyetemi éve alatt elkezdett együttműködni a Lidové noviny szerkesztőségével, amely akkoriban Arnošt Heinrich vezetésével az egyik legrangosabb cseh lappá vált. 1904-ben katonai szolgálatra lépett be az osztrák-magyar tengerészethez Pulában. Az adriai flotta soknemzetiségű környezete nagyban hozzájárult látókörének szélesedéséhez, és jó alapot nyújtott későbbi újságírói és diplomáciai tevékenységéhez.

Egy év után visszatért Brünnbe, és a cseh műegyetem adjunktusaként dolgozott. Mivel aktívan részt vett a cseh politikai és kulturális életben, elfogadta barátai ajánlatát, és a Lidové noviny nemzetgazdasági szer-

kesztője lett. Szerkesztőként nem csak gazdasági kérdésekkel foglalkozott, hanem tárcákat és elbeszéléseket is írt. Harmincéves korában feleségül vette a brünni Josefa Kolbingerovát, s három év múlva megszületett Božena lányuk, majd további két év elteltével Ivan fiuk. A gyerekek nyugtalan években születtek. 1912-ben édesapjukat a szerkesztőségéből Délkelet-Európába, az első balkáni háborúba küldték haditudósítónak. Az első balkáni háborút gyorsan követte a második, majd röviddel utána kitört az első világháború.

Az első világháború idején Vavrečka Triesztben, a haditengerészetnél szolgált, ahol állandó kapcsolatban volt a cseh politikusokkal és a hazai ellenállással. Hazatérése után gazdasági szakértőként a csehszlovák delegációval tartott a párizsi békekonferenciára, ahonnan Edvard Beneš külügyminiszterrel 1919 nyarán tért haza. Ezután megkezdődött mintegy tizenhárom éves diplomáciai pályafutása, amelynek kezdeményezője valószerűleg T.G. Masaryk köztársasági elnök volt. Vavrečka első állomáshelye Hamburgban volt, ahol 1920-22-ben a konzuli posztot töltötte be. Mindenekelőtt az újonnan alakult Csehszlovákia közlekedésügyi és kereskedelmi kérdéseivel foglalkozott. Az országot több nemzetközi konferencián is képviselte, amelyeken az Osztrák-Magyar Monarchia utódállamainak kölcsönös kapcsolatairól tárgyaltak.

1922-ben Budapestre helyezték át, mint Csehszlovákia első rendes magyarországi nagykövétét. Nem volt könnyű dolga, hisz a két ország kölcsönös viszonya rendkívül feszült volt. Vavrečka mindezt tudatosította, s küldetését nagyon komolyan vette. Műveltségével, széles látókörével és kedvességével hamar tekintélyt szerzett. A feszült diplomáciai légkörben minden bizonnyal bombaként hatott közvetlen fellépése és a közép-európai gazdasági együttműködés tervének nyílt védelmezése. A hivatalos fogadásokon kívül kávéházi megbeszéléseken épített kapcsolatokat, és utcára merészkedett a veszélyt jelentő nacionalista tüntetések idején is. Így sikerült objektív képet alkotnia a magyar politikáról és mentalitásról. Meg volt győződve arról, hogy a háború kimenetele által okozott csalódások és előítéletek elmúltával Magyarország a közép-európai politikai élet pozitív elemévé válik. Elsősorban azon dolgozott, hogy a két ország közötti feszültségeket feloldják az erős gazdasági kapcsolatok.

1926-ban új esélyt kapott: átvette a bécsi csehszlovák nagykövetség vezetését. Ebben a pozícióban is a Duna-menti államok gazdasági és politikai közeledésének elősegítésén fáradozott. Az 1932-es, nemzetközi szempontból kritikus évben lemondott posztjáról, és elfogadta jó barátja, Tomáš Bata ajánlatát, aki Zlín vállalata igazgatói székét kínálta föl számára.

Hugo Vavrečka 1932. július 1-én foglalta el helyét Zlínben. Tizenkét nap múlva azonban a tulajdonos, Tomáš Bata repülőszerencsétlenség áldozata lett. A tragédiát követően a konzern vezetését féltestvére, Jan Antonín vette át. Vavrečka Dominik Čiperával együtt az új tulajdonos legközelebbi munkatársa lett. Jelentős szerepet vállalt a csehszlovák gazdasági életben, nemzetközi konferenciákon képviselte a csehszlovák ipari köröket. Milan Hodža kormányelnök támogatásával 1935-től vezette a Kis Antant (Csehszlovákia, Jugoszlávia, Románia) Gazdasági Központját. Nagymértékben hozzájárult ahhoz is, hogy a 30-as években Zlín kulturális központtá vált, amelyet több neves hazai és külföldi személyiség is meglátogatott.

A kiélezett 1938-as évben Vavrečka előbb a new york-i Világkiállítás sikeres csehszlovák tárlatának megbízottja volt, majd szeptember közepén propagandaminiszterré nevezték ki. Feladata a Csehszlovákia elleni egyre erősödő náci kampánnyal szembeni ellenállás volt. 1938 decemberéig volt a kormány tagja, majd visszavonult a politikai életből, és visszatért Zlínbe. Jan Bata és ifj. Tomáš Bata emigrációját, valamint Dominik Čipera miniszteri székbe való távozását követően teljes egészében rá hárult a felelősség a konzern vezetéséért.

A Bata-féle gyár német megszállás alatti története a modern cseh történelem egyelőre feldolgozatlan fejezete. Bizonyos tény, hogy a konzern vezetői igen nehéz körülmények között vezették a gyárat, támogatták az ellenállást, és a gyár égése alatt létrehozták a cseh tudomány és kultúra rejtett központját. Zlínbe jött a csehszlovák hadsereg több elbocsátott tisztje, kidobott főiskolai hallgatók, tudósok (pl. Otto Wichterle) és művészek. A konzern milliós összegekkel támogatta a Szlovák Nemzeti Felkelés előkészítését, valamint anyagi és tárgyi (lábbeli, öltözék) támogatást nyújtott Jan Žižka partizánbrigádjának is.

Mindezért Vavrečkat és Čiperát „különleges juta-

lomban” részesítették. Közvetlenül a gyár államosítása után elbocsátották, és kommunista nyomásra kolaboráció vádjával népbíróság elé állították őket. A tárgyalások első hullámát 1947-ben még büntetés nélkül megsúzták. Vavrečka feleségével ezután Prágába költözött, az 1948-as februári hatalomátvételt követően azonban minden újrakezdődött. Čiperának sikerült nyugatra menekülnie, Vavrečkat a kommunista fogságtól viszont csak egyre romló egészségi állapota mentette meg.

Hugo Vavrečka ezekben a nehéz időkben sem csüggedt el. Gazdaságtudományi fejtegetéseket írt, német nyelvre fordított, és unokáinak, Václavnak és

Ivannak szentelte idejét. A kommunisták közvetlen támadásai nem törték meg, viszont a sors akkor szólt közbe, amikor az egész családról volt szó. 1952 nyarán Vavrečka feleségével, lányával és annak családjával Havlovban, Tišnov közelében tartózkodott. Itt értesült az ún. „B tervől”, amelynek értelmében a családját ki akarták Prágából költöztetni. Ez a hír Vavrečkat annyira lesújtotta, hogy szívrohamot kapott. A brünni kórházba szállították, ahol 1952. augusztus 9-én elhunyt. Életútja mintegy jelképe a 20. századi hányatott cseh és közép-európai sorsoknak.

*Miroslav Jeřábek
Ambrus Tünde fordítása*

Hugo Vavrečka, první československý velvyslanec v Budapešti

Životní osudy Huga Vavrečky nám názorně ukazují, jak málo toho o novějších českých a středoevropských dějinách víme. Ačkoli tento technik, novinář a spisovatel, důstojník c. k. maríny, diplomat, ekonom i sběratel umění patřil k nejschopnějším lidem své doby, setkal se už krátce po druhé světové válce s politickým pronásledováním a znevažováním své práce. Historikové proto teprve od počátku devadesátých let objevují neznámé končiny středoevropské politiky i zajímavá propojení ekonomické a kulturní sféry. Zkrátka svět, v němž byl doma právě Hugo Vavrečka, dědeček exprezidenta Václava Havla.

Vavrečka patřil k nepočtenému typu lidí, kteří vynikají hned v několika naprosto rozdílných oborech. Narodil se 22. února 1880 ve Slezské Ostravě v rodině nižšího úředníka. Maturoval na ostravském reálném gymnáziu a poté odešel studovat na brněnskou českou techniku. Vybral si tehdy perspektivní obor, elektrotechniku v kombinaci se strojnictvím. Svůj technický talent uplatnil v několika odborných článcích a patentech. Už v době studií však začal spolupracovat s redakcí Lidových novin, jež se za vedení Arnošta Heinricha proměňovaly v jeden z předních českých listů. V roce 1904 nastoupil na vojenskou službu u rakousko-uherského námořnictva v Pule. Mnohonárodnostní prostředí jadranské flotily přispělo k jeho rozhledu a částečně jej vyzbrojilo i pro pozdější novinářské a diplomatické působení.

Když se po roce vrátil do Brna, pracoval jako odbor-

ný asistent na české technice. Protože se však aktivně účastnil českého politického a kulturního života, přijal nabídku svých přátel z Lidových novin a stal se jejich národohospodářským redaktorem. V redakci se věnoval nejen ekonomice, ale i psaní fejetonů a povídek. Ve svých třiceti letech se Vavrečka oženil, vzal si slečnu Josefu Kolbingerovou z Brna. Po třech letech přišla na svět dcera Božena, o dva roky později syn Ivan. Děti se narodily do neklidných časů. Už v roce 1912 vyslala redakce jejich otce jako válečného zpravodaje na horkou půdu jihovýchodní Evropy, kde vypukla tzv. první balkánská válka. Tu záhy následovala druhá a krátce nato vypukl celosvětový konflikt.

Za světové války sloužil Vavrečka u námořnictva v Terstu, odkud udržoval styky s českými politiky a domácím odbojem. Po návratu do vlasti odjel jako ekonomický expert s československou delegací na mírovou konferenci do Paříže. Odtud se vrátil s ministrem zahraničních věcí Edvardem Benešem koncem léta roku 1919. Pak následovala téměř třináctiletá diplomatická kariéra, jejímž iniciátorem byl pravděpodobně prezident T. G. Masaryk. Prvním Vavrečkovým působištěm byl Hamburk, kde v letech 1920-1922 zastával funkci konzula. Řešil tam zejména dopravní a obchodní problémy nově vzniklého státu, který neměl přístup k moři. Československo zastupoval i na několika mezinárodních konferencích, kde se jednalo o vzájemných vztazích nástupnických států Rakouska-Uherska.

Státní okresní archiv Zlín

V roce 1922 přešel do Budapešti jako první řádný československý vyslanec v Maďarsku. Byl to těžký úkol, neboť vztahy obou států byly mimořádně napjaté. Vavrečka si to uvědomoval a své poslání bral velmi vážně. Pro svou inteligenci, rozhled a srdečnost si brzy získával respekt. V upjatém diplomatickém prostředí muselo jeho neformální vystupování a otevřené obhajování koncepce středoevropské hospodářské spolupráce působit do slova jako bomba. Mimo diplomatických recepcí navazoval kontakty po kavárnách a na ulicích se objevoval i za nacionalistických demonstrací, což muselo být dost riskantní. Tímto způsobem si vytvářel objektivní názor na maďarskou politiku i mentalitu. Byl přesvědčen o tom, že po odeznění zklamání z výsledků války a zakořeněných předsudků se Maďarsko stane pozitivním prvkem středoevropské politiky. Usiloval zvláště o to, aby napětí mezi oběma státy bylo překonáno silnými hospodářskými svazky.

Novou příležitost dostal v roce 1926, kdy převzal vedení československé ambasády ve Vídni. I na tomto místě usiloval o ekonomické a politické sblížení podunajských států. V mezinárodně kritickém roce 1932 rezignoval a rozhodl se přijmout nabídku svého dlouholetého přítele Tomáše Bati, který mu už delší dobu nabízel ředitelské místo ve svých zlínských závodech.

Hugo Vavrečka nastoupil ve Zlíně 1. července 1932. Už po dvanácti dnech však jeho přítel a šéf Tomáš Baťa zahynul při leteckém neštěstí. Po této tragédii převzal vedení koncernu nevlastní bratr zesnulého Jan Antonín. Vavrečka patřil spolu s Dominikem Čiperou ke dvěma hlavním spolupracovníkům nového majitele. Působil i v širších rovinách československé ekonomiky. Jezdil na mezinárodní konferenci, kde zastupoval československé průmyslové kruhy. Za podpory předsedy vlády Milana Hodži vedl od roku 1935 Hospodářské ústředí států Malé dohody (ČSR, Jugoslávie, Rumunsko). Přispěl i k tomu,

že se Zlín ve třicátých letech stával kulturním centrem, kam přijížděli přední domácí osobnosti a početné návštěvy ze zahraničí.

Ve vyhroceném roce 1938 byl Vavrečka nejprve komisařem úspěšné československé expozice na Světové výstavě v New Yorku. V polovině září byl jmenován ministrem propagandy. Jeho úkolem bylo čelit stále agresivnější nacistické kampani vůči Československu. Členem vlády zůstal do prosince 1938. Vavrečka se stál z politické scény a vrátil se do Zlína. Po emigraci Jana Bati a Tomáše Bati juniora a odchodu Dominika Čipery do ministerského křesla v první protektorátní vládě na něm zůstala celá odpovědnost za chod koncernu.

Historie Baťových závodů v době okupace představuje nezhodnocenou kapitolu moderních českých dějin. Jistou skutečností je, že ředitelé koncernu za mimořádně obtížných podmínek řídili závody, podporovali odboj a pod pláštěm firmy vytvářeli skryté centrum české vědy a kultury. Do Zlína se přesouvali propuštění důstojníci čs. armády, vyhození studenti vysokých škol, vědci (např. Otto Wichterle) a umělci. Koncern milionovými částkami podpořil přípravu Slovenského národního povstání, finančně a materiálně (obutím a oblečením) podporoval také partyzánskou brigádu Jany Žižky.

Za všechnu tuto činnost se Vavrečkovi a Čiperovi dostalo svérázné „odměny“. Okamžitě po znárodnění firmy byli propuštěni a na nátlak komunistů postaveni před lidový soud pro obvinění z kolaborace. Z první vlny procesů v roce 1947 ještě vyšli bez úhony. Pod vlivem těchto událostí se Vavrečka s manželkou přestěhovali do Prahy. Po únorovém puči však všechno začalo znovu. Čiperovi se podařilo uprchnout na Západ, Vavrečku před útrapami komunistického vězení zachránil jen zhoršující se zdravotní stav.

Hugo Vavrečka ani v těchto letech nerezignoval. Psal ekonomické úvahy, překládal do němčiny a věnoval se svým vnukům Václavovi a Ivanovi. Komunisté jej nezlomili přímými útoky, avšak osud zasáhl ve chvíli, kdy šlo o celou rodinu. V létě 1952 byli Vavrečkovi spolu s dcerou a její rodinou na Havlově v Tišnově. Tady je zastihla zpráva o tzv. akci B, v jejímž rámci měla být rodina vystěhována z Prahy. Tato informace Vavrečku natolik rozrušila, až dostal těžký záchvat srdce. Musel být převezen do Brna do nemocnice, kde 9. srpna 1952 zemřel. Jeho životní dráha jako by symbolizovala pohnuté české i středoevropské osudy v první polovině dvacátého století.

Miroslav Jeřábek

A Špilberk

vár gondozását, hogy az ne kerüljön idegenek kezére.

Az 1620-as fehérhegyi csata után II. Ferdinánd sajátította ki a várat, amely ekkor kezdett el börtönként is szolgálni. Egészen a harmincéves háború utolsó szakaszáig az erőd jelentősége kicsi volt. Amikor 1643 és 1645 között svéd seregek támadták meg Morvaországot, a Špilberk stratégiai fontos bázisa lett a védelemnek, amely Raduit de Souches ezredes vezetésével hősiessé ellenállt a nagy túlerőnek.

A XVIII. század során óriási, barokk erőddé alakították át a vár központi részét, és II. József utasítására 1783-tól a legveszélyesebb bűnözőknek szánt börtön lett a Monarchiában. A földalatti rész átalakítása után a kazamaták több mint kétszáz, nehéz fizikai munkára ítélt rab elszállásolására voltak alkalmasak. A börtön azonban a felszín felett fogvatartott politikai foglyok miatt lett híres és hírhecht. Az olasz költőt és hazafit, Silvio Pellicot nyolc évig tartották fogva a Špilberkben. Szabadulása után megjelent Börtöneim című kötetében egész Európa olvashatott a „népek tömlőcéról”.

A Špilberk rossz híre az első világháborúban is fennmaradt, sőt tovább nőtt Csehszlovákia náci megszállásának első évében. A németek több ezer cseh hazafit tartottak itt fogva és kínoztak meg, s többségük innen került koncentrációs táborba vagy német börtönbe.

Amikor a bevezetőben magyar vonatkozásokat ígértem, két mozzanatra szerettem volna kitérni. A börtön kapcsán valószínűleg nemcsak nekem, hanem minden történelmet és irodalmat szerető magyarnak Kazinczy Ferenc és a magyar jakobinusok jutnak eszébe, akik a XVIII. és XIX. század fordulóján politikai nézeteik miatt raboskodtak itt és akik emléket két emléktábla őrzi - az egyik a külső várfalon, a másik a vármúzeumban található. Ezeknél az emléktábláknál tartják nemzeti ünnepeken vagy jeles évfordulók alkalmával ünnepi megemlékezéseiket az itt élő magyarok, és a Brünnbe látogató magyar turisták is felkeresik őket.

A másik ígért hungarikum nem áll távol az ideai magyarországi Reneszánsz Év témájától. Erről már

szót ejtettem lapunk jelen számában, amikor beszámoltam a Budapesti Történeti Múzeum kiállításáról, amelynek középpontjában Mátyás király személye állt. Mielőtt Mátyás először megnősült volna, a viszony közöttük és majdani apósa, Pogyebrád György között korántsem volt felhőtlen. A magyar király több hónapig ostromolta a stratégiai fontos brünni erődöt, amelynek parancsnoka György fia, Viktor volt. Brünn városa Mátyás pártján állt, és végül távozásra kényszerítette a kimerült cseh csapatokat. A Špilberk bevétele nyitotta meg Mátyás számára a kaput a Morvaország feletti uralomhoz.

Építészeti szempontból a vár eredeti gótikus jellege ma már kevésbé szembevetőd. A gótikus stílusjegyeket az erődítmény keleti szárnya őrzi meg leginkább. A Špilberkbe látogató helyenként azért a falakon is felfedezhet gotizáló elemeket. Ez annak az 1995 és 2000 között lezajlott – és sokat vitatott – rekonstrukciónak az eredménye, melyet történeti kutatásai nyomán Zdeněk Chudárek javasolt. A kezdeti gótikus építkezési fázisoknál jóval több nyomot hagytak azok a nagyszabású barokk átalakítások, amelyek nemcsak magukat a lakóépületeket, hanem az erődítési rendszert is érintették.

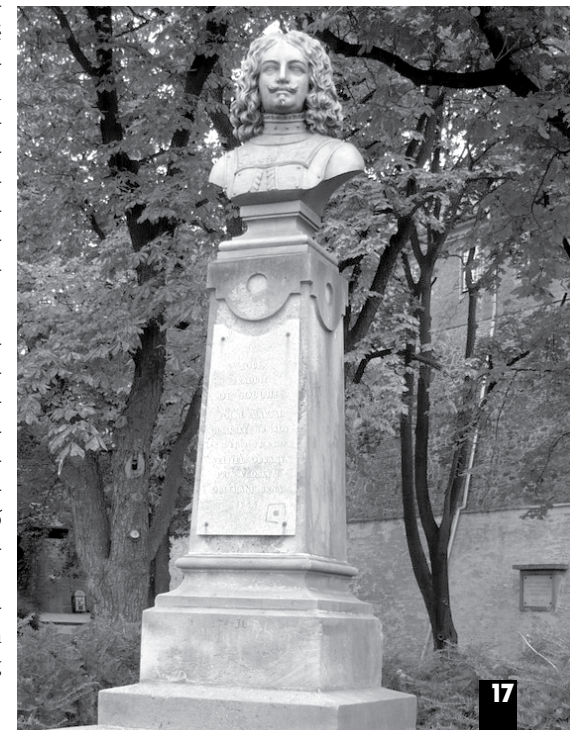
1742-re készült el a Špilberk föld alatti kazamata-rendszere, mely nem sokkal később börtönné vált. A német hadsereg 1939 után mintakaszárnyává akarta átalakítani az együttest, a háború végén pedig légvédelmi bunkerként használta. A második világháború után a csehszlovák hadsereg tartózkodott benne, amely 1959-ben hagyta el az erődöt. A várat a hatvanas években műemlékké nyilvánították, ezt követően pedig a Brünni Városi Múzeum (Muzeum města Brna) székhelye és kiállítótere lett.

A nagy múltú vár mellett néha meg szoktak feledkezni az elválaszthatatlanul hozzá tartozó parkról. A merdek felszínű špilberki domb nem magas, csupán 290 méter, mégis kimagaslik a közvetlen környezetéből. Fekvése a középkori várvédelem számára ideális volt, ebből adódóan a vár lakói sokáig megtartották eredeti jellegét. Amíg felső része kopár volt, addig lejjebb a gazdálkodók fokozatosan beültették szőlővel és gyümölcsfákkal. Gyökeres változást csak a XIX. századi divat hozott. Ekkor Brünn polgármestere – Christian d'Elvert – Antonín Šebánek kertépítész bízta meg

azzal, hogy alakítsa ki a dombon egy romantikus stílusú parkot. A tizenhét hektárnyi zöld övezet sétányai mentén fokozatosan emlékművek és pavilonok kaptak helyet, többek között a park építetőjének, Christian d'Elvertnek és Raduit de Souches parancsnoknak az emlékére. A várat övező park jelenleg is tartó folyamatos felújítása és karbantartása Eva Damcová kertészmérnök tervei alapján zajlik.

Mindeddig leginkább a vár múltjával foglalkoztam. De vajon napjainkban mi a funkciója, jelentősége? A múzeum várostörténeti kiállítása és a kazamaták évente több mint százezer látogatót vonzanak. Ám az is kellemesen töltheti a Špilberken a szabadidejét, aki nem rajong a kiállítótermekért. Nyaranta a várudvarokon szabadtéri színházi előadások, hangversenyek, filmvetítések, sportesemények várják a látogatókat. Az évente megrendezésre kerülő Ignis Brunensis nemzetközi tűzijáték-fesztiválnak is ez az egyik helyszíne. S ha még ez sem lenne elég, a hangulatos sétányokkal átszótt park egyaránt nyújt árnyas padokat és festői kilátást Brünnre, mindezt közvetlenül a város központjában.

Detáry Ida

A hit összeköt

Kovács Lajos már első látásra érdekes, nem mindennapi ember benyomását kelti. Amint megszólal, érezni rajta, hogy a szavak embere.

Talán kezdjük bemutatkozással. Mondana valamit származásáról, családjáról?

Svitavyban születtem 1957-ben, mivel édesanyám cseh

származású. Édesapám Aranyosmaróton volt evangélikus lelkész, a családunk ott élt, így gyerekkorom Aranyosmaróthoz, majd miután édesapámat áthelyezték, Farnadhoz kötődik.

Ezek szerint nem magyar az anyanyelve?

Édesapám magyar volt, de otthon „csehszlovákul” beszélünk. Szlovák iskolákba jártam, és magyarul a gyerekektől tanultam meg, akikkel a tanítás után játszottam.

Gondolom természetes volt, hogy az apja hivatását folytassa.

Igen, így van. Aranyosmaróton érettségiztem, majd Pozsonyban tanultam evangélikus teológiát. Mivel itt kiderült, hogy beszélek magyarul, Felsőszelibe helyeztek, ahol 1981-től 2001-ig szolgáltam. Magyar papként elláttam az egész környéket.

Újabb átbelyezés miatt jött el Felsőszeliből?

A helyzet kicsit bonyolultabb volt. Mivel elváltam akkori feleségmentől, aki szlovák anyanyelvű lelkész volt, nem végezhettem tovább a papi hivatást. 2000-ben ismertem meg mai feleségemet, és 2002-ben házasodtunk össze. Ő dunaszerdahelyi származású, saját gyerekünk nincs, de a sógornóm 12 éves fiát neveljük.

Nem lebetett könnyű újrakezdeni...

Nagyon nehéz időszak volt. Egy tátrai falucskában, Východnán éltünk. Kipróbáltam mindenféle munkát,

voltam építkezési segédmunkás, de munkanélküli is.

Hogyan került végülis Brünmbé?

Lehetőséget kaptam a huszita egyháztól, hogy újra lelkészként szolgálhassak. Letettem a szükséges vizsgákat, letöltöttem a kétéves gyakorlati időt, majd 2007. június 30-án huszita lelkésszé szenteltek. Megkaptam a řečkovicei gyülekezetet, és itt végre újra azt csinálhatom, amit a hivatásomnak érzek.

Hogy érzi magát Brünmben?

Még a kezdeti nehézségeknél tartok. A řečkovicei gyülekezetben nagyon kevesen vannak, most próbálok ott igazi közösséget formálni.

Hogyan került kapcsolatba az itteni magyarokkal?

Mikor az édesapám unokatestvére, Kun Ferencz tartott előadást a magyar kulturális központban, én is ott voltam. Láttam, vannak itt magyarok szép számmal. Mivel a magyarok hívő emberek, úgy gondoltam, jó lenne Brünmben magyar istentiszteletet tartani, amihez a püspök úr is beleegyezését adta.

Véleményem szerint az itteni magyarok nagy többsége római katolikus. Gondolja, hogy a huszita egyházon keresztül is meg tudja őket szólítani?

Én ökumenikus istentiszteletre gondoltam. Az igehirdetés formájától fontosabbnak tartom az igehirdetés nyelvét. Az anyanyelvén mindenkit jobban meg lehet szólítani. Én jó viszonyban vagyok a katolikus papokkal. II. János Pál pápa is együttműködésre, nem pedig ellenségeskedésre szólította fel az egyházakat. Isten csak egy van. A hitet nem lehet megtanulni, azt csak Isten ajándékozhatja.

Nagyon nemes cselekedet, hogy a magyar hívőket is szeretné szolgálni. Mikor és hol lehet magyar istentiszteleten részt venni Brünmben?

Minden hónap első vasárnapján, 11.00 órakor a řečkovicei templomban (Vážného 6). Az első istentiszteletre szeptember 7-én kerül sor, ahová mindenkit szeretettel várunk.

Köszönöm a beszélgetést, és sok sikert kívánok további munkájában.

Lejegyezte: Kolář Edit

České resumé

V úvodní rubrice letošního prvního čísla zpravodaje Brünni Magyar Futár (*Brněnský maďarský kurýr*) krátce připomínáme patnácté výročí vzniku brněnské organizace Svazu Maďarů. Tato událost bude ústředním motivem letošních Dnů maďarské kultury.

Rubrika *Ze života svazu* shrnuje významné události naší organizace, které se odehrály v prvním pololetí letošního roku. V krátkém příspěvku představíme nově zvolené vedení Svazu Maďarů-Brno a informujeme o knižní publikaci historika Miroslava Jeřábka, jejíž vydání podpořil i náš svaz. Následující článek přináší zprávu o slavnostním umístění symbolické šlépěje sv. Martina ve farním kostele v Blansku, které se konalo v dubnu v rámci celoevropského projektu Via Sancti Martini. Další příspěvek je věnován tradičnímu výletu pořádanému u příležitosti Dne dětí. Kronika přináší všechny programy organizované v prvním pololetí roku 2008.

Rubrika *Výročí* je věnována budapeštské výstavě u příležitosti 550. výročí korunovace Matyáše Korvína uherským králem.

V rubrice *Osobnosti našich dějin* představujeme české a maďarské osobnosti evropského významu, které v průběhu 20. století významně ovlivnily česko-maďarské historické a kulturní vztahy. Podrobně se věnujeme Hugovi Vavrečkovi, prvnímu československému velvyslanci v Budapešti.

Rubrika *Procházky po Brně* zve k návštěvě jedné z nejvýznamnějších památek moravské metropole – hradu Špilberk a jeho rozlehlého romantického parku.

V rubrice *Rozhovory* si povídáme s husitským knězem Lajosem Kovácsem, který slouží v Brně-Řečkovicích.

Támogatónk / Naši sponzoři:

B | R | N | O
Magistrát města Brna

Ministerstvo kultury
České republiky

Partnereink / Naši partneři:

Kazinczy Ferenc Diákklub (Brünn), Prágai Magyar Kulturális Központ, Csemadok VV (Pozsony), Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem (Budapest), Telnice község önkormányzata, Projekt Austerlitz, Knihovna Jiřího Mahena, Balassi Bálint Megyei Könyvtár (Salgótarján), Klub Alterna, Agentura Art

